

Norrevångsskolan
Onsjövägen 1
241 34 Eslöv

2010-05-10
1 (7)
Dnr: 40-2009:2037

Eslövs kommun
241 80 Eslöv

Kvalitetsgranskning av Norrevångsskolan i Eslövs kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen bedömer att det pågår ett utvecklingsarbete i Norrevångsskolan. Dock behöver rektorns pedagogiska ledarskap förstärkas ytterligare så att verksamheten som helhet i högre grad inriktas på att nå de nationella målen. Idag råder alltför stora skillnader mellan lärare i hur man ser på och genomför det nationella uppdraget. Elevernas måluppfyllelse tenderar därför att bli alltför lärarberoende. För att skolan ska kunna bli en god miljö för lärande och utveckling behövs ökad samverkan lärare emellan och fler diskussioner i frågor om lärarnas förhållningssätt, kunskapssyn och elevsyn. Vidare krävs att lärarna i högre grad individanpassar undervisningen och förbättrar sitt arbete med att utgå från varje elevs förutsättningar, behov, erfarenheter och tänkande.

Skolinspektionen beslutar att överlämna denna rapport med följande rekommendationer.

- Att rektor förstärker och utvecklar sitt pedagogiska ledarskap ytterligare så att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen.
- Att skolans lärare i högre grad samverkar för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.
- Att skolans lärare utvecklar förmågan att utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt anpassa undervisningen därefter.

Vidtagna åtgärder ska redovisas skriftligt till Skolinspektionen senast den 10 september 2010.

1. Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Norrevångsskolan i Eslövs kommun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen¹. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.²

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggas undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?
- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Norrevångsskolan i Eslövs kommun ingår i detta projekt. Undervisningsrådet Birgitta Knutsson Rhodin besökte en klass i årskurs 5 i Norrevångsskolan under höstterminen 2009. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Infor-

¹ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

² Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

mation om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se>).

1.2 Norrevångsskolan, Eslövs kommun

Norrevångsskolan är en skola med fritidshem, förskoleklass, särskola och grundskola med årskurserna 1-9. Norrevångsskolan är uppdelad i tre rektorsområden, förskoleklass till årskurs 6, årskurs 7-9 samt särskola. Skolan finns i Eslövs tätort och har sammanlagt cirka 750 elever.

Rektorn med ansvar för förskoleklass till och med årskurs 6 har arbetat i skolan i cirka ett år. Dessförinnan har det varit flera rektorsbyten i Norrevångsskolan. Årskurserna 4-6 har fått flytta in i tillfälliga lokaler i nära anslutning till gymnasie- och vuxenutbildningen på grund av brand i de ordinarie lokalerna.

2 Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.2 Underlag för bedömning

Rektorn framhåller i sin ledningsdeklaration bland annat begreppet respekt. Hon menar att ledarskap bygger på förtroende. I intervjuer med lärare framkommer att rektorn strävar efter att skapa en helhetssyn på lärarrollen och ett positivt utvecklingsklimat som möjliggör för eleverna att nå uppställda mål.

För att utveckla de pedagogiska diskussionerna på skolan utifrån en gemensam kunskapsbas deltar samtliga lärare i en utbildning i skrivprocess. Detta förväntas även höja elevresultaten, främst avseende språklig förmåga. Diskussioner äger rum två gånger i månaden med samtlig personal från förskoleklass till årskurs 6. Utgångspunkten är nationella mål, läroplan och kursplaner. Vidare diskuteras, i olika ämnesgrupper, kursplanemålen och hur lärarna arbetar och konkretiserar målen i undervisningen. Det finns vissa önskemål om att intensifiera processen ytterligare även om arbetet är uppskattat. Enligt rektorn har dock diskussionerna inte alltid någon större effekt på undervisningen.

Skolan arbetar även med måldialog, det vill säga samtal mellan lärare och elever om vilka mål eleverna ska nå på individnivå. Varje elev ska ha en målbok. Hur det har gått under veckan och vad de har lärt sig, utvärderar klassläraren och eleverna tillsammans.

Rektorn har uppmanat lärarna att reflektera över sin egen undervisning, och att använda reflektionerna som underlag för diskussion i arbetslagen. Alla lärare gör dock inte

detta. Enligt rektorn finns en variation mellan hur lärarna ser på och tar sig an sitt uppdrag. Vidare gör rektorn även besök i några klasser varje vecka för att följa upp undervisningen.

Rektorn menar att skolans elever är allas ansvar. Själv anser sig rektorn ha goda relationer till eleverna och tid till möten med dem. Eftersom rektorns kontor ligger i anslutning till skolans entré kommer de elever som går i årskurserna 4, 5 och 6 in till henne spontant. Hon uttrycker vidare att skolan måste baseras på goda relationer såsom respekt och ömsidighet för varandra samt att detta utgör grunden för kunskapsinläringen. Rektorn förväntar sig att eleverna är kompetenta människor och att elever som bemöts utifrån den förväntan når högre resultat.

2.1.3 Rekommendation

Rektorn har en ledningdeklaration som fokuserar positivt ledarskap och att alla i skolan ska sträva efter att nå samma mål. I samtal med lärare framkommer att rektorn ger förutsättningar för diskussioner rörande skolans uppdrag. Både rektor och lärare diskuterar uppdraget tillsammans utifrån läroplan och kursplaner. Vidare följer rektorn upp undervisningen genom att göra besök i klasserna och uppmanar lärarna att reflektera över sin egen praktik. Detta kan utgöra underlag för samtal och bidra till det förbättringsarbete som pågår i skolan.

Skolinspektionen bedömer dock att de insatser och den påverkan som rektorn utövar utifrån en helhetssyn på organisationen inte i tillräcklig grad är förankrad hos alla lärare. Det finns alltför stora skillnader i hur lärarna ser på och genomför det nationella uppdraget. Detta gör att eleverna inte får samma förutsättningar att nå målen. Den undervisning eleverna får är alltför lärarberoende. Det är viktigt att rektorn än mer aktivt och tydligt driver den pedagogiska ledningen.

2.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

2.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

2.2.2 Underlag för bedömning

Skolans organisation för undervisning bygger på ett klasslärarsystem. Det får till konsekvens att eleverna tycker att andra lärare är mindre viktiga än klassläraren. De andra lärarna har inte heller lika god kännedom som klassläraren om eleverna på individnivå.

Klassläraren i den besökta klassen anser att det är viktigt att variera undervisningen så att elevers styrkor kommer fram. Genom att använda olika arbetssätt går det att finna varje elevs inneboende kvaliteter. Det kan gälla spela spel, grupparbeten, pararbeten, problemlösningar, arbete utifrån läroboken och "tysta arbeten". På så sätt synliggörs vad eleverna kan och vilka sätt att arbeta som passar var och en bäst. Andra lärare använder sig inte av så många olika arbetssätt, men försöker ändå variera sig inom ett och samma arbetsområde. I intervjuer och under observationer framkommer att huruvida arbetssätten anpassas efter eleverna varierar mellan lärare. Undervisningen består dock till stor del av att alla elever gör samma saker samtidigt och på samma sätt. Trots att arbetssätt och arbetsformer varierar är inte heller alla elever aktiva.

Lärarna gör regelbundet veckovisa utvärderingar tillsammans med eleverna. Eleverna får då svara på vad de lärt sig och hur de kan koppla samman olika ämnen. Vid andra tillfällen sker utvärdering genom individuella samtal mellan lärare och elev. Klassläraren dokumenterar vad som framkommer i dessa utvärderingar. Resultatet ska ge en bild av i vilken grad eleverna har nått målen samtidigt som det utgör en plattform för att formulera mål och utveckla undervisningen. Vad som kommit fram i dessa utvärderingar kopplas tillbaka till eleverna.

Andra lärare som undervisar eleverna ett mindre antal lektioner i veckan upplever att de inte har samma möjligheter som klassläraren att knyta an till elevernas pågående arbeten. En lärare menar att man har högre förväntningar och krav på den grupp elever som man har sin huvudsakliga undervisning med.

När klassläraren berättar fångar hon elevernas intresse. Hon bjuder på sig själv och använder ett lustfullt förhållningssätt. Eleverna är aktiva och intresserade. Läraren tar vara på elevernas spontana nyfikenhet och frågor. Elevernas frågor kan ibland hamna lite utanför det tänkta ämnesområdet, men hon förmår ändå hålla den "röda tråden". Hon intar elevernas perspektiv. Undervisningen präglas av att lärare och elever har en öppen och tillitsfull dialog med varandra. Det märks att elevgruppen är van vid att diskutera i storgrupp. Klassläraren lägger stor vikt vid det kollektiva kunskapandet och verkar ha en optimistisk syn på elevernas möjligheter till lärande. Alla elever är däremot inte lika aktiva när de har enskilt arbete. Eleverna är inte heller lika aktiva med alla lärare.

Lektionsbesök och intervjuer med lärare visar att eleverna får återkoppling. Klassläraren ger eleverna återkoppling på flera olika sätt, muntligt och skriftligt, på grupp- och individnivå. I slöjden har alla elever en slöjddagbok, där de skriver ner vad de åstadkommit under lektionen. I den boken ger läraren kommentarer till elevernas arbeten.

Tidigare har beskrivits i rapporten att rektorn på olika sätt bedriver ett utvecklingsarbete i skolan och att det förs diskussioner mellan lärarna i olika gruppkonstellationer. Det framkommer även att det finns en variation mellan hur lärarna tar till sig och i vilken mån det får effekter i deras undervisning. Att utbyta erfarenheter genom diskussioner borde lägga grund för en gemensam plattform och samtidigt bidra till helhetssyn på lärarrollen i skolan.

2.2.3 Rekommendation

De skillnader i förhållningssätt som rektor uppmärksammat i sitt utvecklingsarbete återspeglas även i undervisningssituationen. Innehåll i undervisningen, metodval och förmågan att anpassa undervisningen till varje elevs förutsättningar varierar mellan lärarna. Det innebär att en enskild elevs utveckling i ett ämne är direkt beroende av hur väl en enskild lärare förmår fånga intresse, skapa ett förtroendefullt klimat och ta tillvara den enskilda elevens förutsättningar.

Med en gemensam helhetssyn och ett gemensamt förhållningssätt till undervisningen och eleverna, som genomsyrar alla lärares arbete, ökar skolans möjligheter att stödja varje elevs kunskapsutveckling. Gemensamma samtal och reflektioner i lärargruppen kring kunskapssyn, elevsyn och lärmeter ökar möjligheten att använda all befintlig kompetens i utvecklingsarbetet. Skolinspektionen rekommenderar att skolan arbetar i denna riktning.

2.3 Lärarnas förhållningssätt

2.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

2.3.2 Underlag för bedömningen

Norrevångsskolan har från förskoleklass till årskurs 6 dokumenterat vilka förväntningar som finns på olika målgrupper. Dokumentet innehåller vilka förväntningar som finns på föräldrarna och på eleverna samt vilka förväntningar som föräldrar kan ha på skolan. De förväntningar, enligt dokumentet, som skolan har på eleverna är till exempel att de ska visa respekt och hänsyn för skolkamrater och vuxna, följa skolans och klassens regler, sköta arbetsuppgifter och hemuppgifter samt hjälpa andra, hålla skolan ren och snygg liksom att de ska ta ansvar för sitt lärande och handlande. De förväntningar som föräldrarna kan ha på skolan är bland annat att alla barn i skolan ska mötas med omtanke, vänlighet och respekt, att varje elev ska känna att "jag kan och jag duger", att alla strävar efter att ge eleverna stöd och uppmuntran samt att skolan arbetar mot målen i läroplanen. Trots detta framkommer i intervjuer med rektor och lärare att de förväntningar som föräldrarna kan ha på skolan inte är lika förankrade och uppenbara för alla lärarna i skolan. I intervjuer och den deltagande observationen framkom dock att bemötandet från lärarna inte alltid präglades av respekt för den enskilde individen

Klassläraren har förväntningar på att eleverna arbetar mot kunskapsmålen, men även att de utvecklar sig själva och tar ansvar för arbetet. Tillsammans med eleverna diskuterar klassläraren målen, både vilka mål de nått och vart de är på väg. Enligt klassläraren vet eleverna att hon ser vad de har lärt sig och hur de ska gå vidare. Klassläraren säger: "inga osynliga elever". Hon har byggt upp en god relation till eleverna och me-

nar att det ska vara lustfyllda moment i undervisningen, det ska vara roligt att lära. Någon lärare menar att en god relation till eleverna kan handla om en förståelse för varandra, en så kallad "tvåvägsförståelse". Ett exempel på detta kan vara att det hänt något hemma som gör att eleven inte är i form den dagen.

2.3.3 Rekommendation

Även om skolan har tydliga mål och riktlinjer avseende både förväntningar på eleverna och respektfullt bemötande, framkommer att vissa lärare inte fullt ut visar respekt för den enskilde individen och i det vardagliga arbetet utgår från ett demokratiskt förhållningssätt. Gemensamma diskussioner i lärargruppen om hur man tillsammans gör skolan till en god miljö för lärande bör därför intensifieras.

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsrådet Gösta Karlsson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Birgitta Knutsson Rhodin
Föredragande

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig

roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande**Skolan ska sträva efter att varje elev**

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärn timer och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll...
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar**Framgångsrika skolor**

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.¹ Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.²

¹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

² Folkhälsoinstitutet (2005), *Skolans mål och möjligheter*

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende.³

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.⁴ Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.⁵ Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.⁶

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.⁷

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

³ Grosin, Lennart (1998), *Rektorer i framgångsrika skolor*. Stockholms universitet

⁴ Monroe, L (1997) *Nothing's Impossible*. Time Books

⁵ Grosin, L (2004), *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor*

⁶ Grosin (2004)

⁷ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, Stockholm

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.⁸ Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.⁹

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.¹⁰

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.¹¹ Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.¹²

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne.¹³

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumentet på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen

⁸ Monroe, L (1997)

⁹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

¹⁰ Scherp, H-Å (2002). *Lärare lärmiljö – Att leda skolan*

¹¹ Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

¹² Folkhälsoinstitutet (2005). *Skolans mål och möjligheter*.

¹³ Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur. Stockholm.

med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap.¹⁴

Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner.¹⁵

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.¹⁶

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.¹⁷ Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.¹⁸

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för

¹⁴ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

¹⁵ Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

¹⁶ Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

¹⁷ Skolverket (2008)

¹⁸ Skolverket (2008)

undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra sär lösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inläsningseffekter uppstå."¹⁹

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – sär lösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar sär lösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

¹⁹ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.